

УДК 378.147:796.011.3

Гринченко І.Б.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

У статті ми спробували окреслити проблеми застосування інформаційних технологій (ІТ) в систему підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, проаналізувати сучасний стан використання засобів ІТ в процесі освоєння спортивно-педагогічних дисциплін на факультетах і інститутах фізичної культури та надати рекомендації що до їх застосування.

Ключові слова: інформаційні технології, фізкультура і спорт, професійна діяльність, засади впровадження.

Постановка проблеми. Успішність функціонування системи освіти в першу чергу визначається педагогічними кадрами, які реалізують задачі, що стоять перед даною системою. У міру розвитку суспільства вимоги до системи освіти, а значить і до педагогічних кадрів постійно зростають. Тому однією з актуальних проблем науки стала проблема підготовки педагогічних кадрів і вдосконалення педагогічної освіти. Будучи одним з найважливіших елементів загальної системи освіти, педагогічна освіта також повинна носити системний характер, відповідати як вимогам загальної системи освіти, так і тим з них, які специфічні саме для педагогічної освіти.

Факультети фізичної культури як освітня структура підготовки фахівців з фізичної культури і спорту переступили 65-літній рубіж і постійно привертала увагу фахівців і учених в плані вдосконалення професійної підготовки студентів, оскільки цей процес є закономірним, обумовленим розвитком і потребами суспільства.

Загальні тенденції інформатизації суспільства і освіти в цілому не могли не відобразитися і у сфері підготовки фахівців з фізичної культури і спорту в інститутах і на факультетах фізичної культури, у вдосконаленні навчального процесу на основі використання сучасних інформаційних технологій (ІТ).

При аналізі соціального замовлення на підготовку і перепідготовку фахівця необхідно враховувати значення інформатизації, пов'язаної з процесом переходу до інформаційного суспільства, яке характеризується переміщенням центру ваги на виробництво, переробку і якнайповніше використання інформації у всіх видах людської діяльності. Не є виключенням і область фізичної культури і спорту. Все це ставить принципово нові задачі перед науково-педагогічним стилем мислення, перед загальною комунікативною і інформаційною культурою викладача (тренера), висуває нові вимоги до інформаційних технологій навчання, матеріально-технічного і методичного забезпечення навчального процесу, форм і методів підготовки і перепідготовки фахівців з фізичної культури і спорту.

Аналіз досліджень і публікацій

В останні роки спостерігається значний інтерес до застосування інформаційних технологій в навчально-тренувальному процесі (В.С. Ашанін (Б.М. Мицкан, О. Грицай, Л.І. Прокопова, Б.М. Шиян, В.Г. Омеляненко, О.В. Скалій, В.І. Шандригось), проте питання їх розробки та впровадження є недостатньо вирішеними.

Багато науковців досліджували різні аспекти застосування інформаційних технологій у галузі фізичної культури та спорту. Такими В.В. Тимошенко вважає статистичний аналіз та графічне зображення цифрового матеріалу, текстове редагування методичної та ділової документації, навчання і контроль теоретичних знань учнів, контроль фізичного розвитку та фізичної підготовленості, підготовку та обробку результатів змагань з різних видів спорту [8].

А.В. Самсонова, І.М. Козлов, В.А. Таймазов [5] виділяють наступні напрямки застосування інформаційних технологій у фізичному вихованні: контроль і оптимізація техніки спортивних рухів; контроль фізичної дієздатності досліджуваних; розробка комп'ютеризованих тренажерних комплексів на базі ЕОМ.

Однією із найактуальніших проблем застосування інформаційних технологій у цій галузі, на думку Г.Р. Генсерук [2], є проблема створення педагогічно доцільних комп'ютерних програм, оскільки "інформатизація фізкультурної освіти вимагає створення нових засобів навчання на основі застосування інформаційних технологій"

Як указують Л.Кравченко, М.Е. Кутепов, С.Г. Сейранов, Д.Склярів та інші науковці [3], в даний час розвиток інструментальних засобів для підготовки необхідних дидактичних матеріалів значно випереджує їх використання у викладанні конкретних дисциплін, у тому числі і спортивно-педагогічних. Разом з тим вивчення сучасного стану використання засобів ІТ в процесі освоєння спортивно-педагогічних дисциплін на факультетах і інститутах фізичної культури дозволяє констатувати відсутність цілеспрямованого їх використовування. В кращому разі це відбувається за рахунок зусиль викладачів-ентузіастів. Це, на наш погляд, і є **невирішеною частиною** цього досить актуального питання і повною мірою відноситься й до факультету фізичного виховання ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Ми вважаємо що це, перш за все, пов'язано зі складністю специфічних для фізичної культури і спорту проблем, а також з труднощами, що виникають при розробці прикладних програм. Ця закономірність, очевидно, виявляється і в значному відставанні наукових досліджень, в підготовці дисертаційних робіт з проблем інформатизації освіти, пов'язаних з інформатизацією фізкультурної освіти.

Формування мети статті – проаналізувати засади впровадження інформаційних технологій (ІТ) у процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України.

Для вирішення вказаної мети ми поставили такі завдання: окреслити окремі проблеми застосування інформаційних технологій в галузі фізичного виховання, розглянути основні напрями впровадження інформаційних технологій у процес професійної підготовки студентів – майбутніх фахівців фізичної культури.

Викладення основного матеріалу

Як указують П.К. Петров, О.П. Дімітрієв, Е.Р. Ахмедзянов [4] активне впровадження сучасних ІТ у фізкультурну освіту неможливо без вирішення наступних проблем:

1. Проблема недостатньої інформаційної підготовленості професорсько-викладацького складу університетів і факультетів фізичної культури. Однією з проблем підвищення кваліфікації і безперервної освіти є інформаційна культура самих викладачів факультетів і університетів фізичної культури, їхня готовність до застосування сучасних інформаційних технологій в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців з фізичної культури і спорту. Комп'ютер не стане інструментом в діяльності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до тих пір, поки викладачі фізкультурних вузів і факультетів фізичної культури досконало не володітимуть цим інструментом. Тому уміння використовувати комп'ютер при навчанні і в професійній діяльності фахівців фізичної культури і спорту стає однією з необхідних якостей викладача вузу.

2. Проблема відсутності програмно-методичного забезпечення навчального процесу і самостійної роботи. Важливою задачею використання сучасних інформаційних технологій в системі підготовки і підвищення кваліфікації фахівців з фізичної культури і спорту є програмно-методичне забезпечення. Тут тільки починається серйозна робота із створення і упровадження в навчальний процес дидактичних матеріалів, підготовлених на основі сучасних інформаційних технологій. Дуже важливо в системі підготовки і підвищення кваліфікації створювати і використовувати єдину багатомодульну систему електронних підручників і довідників, банків даних і баз знань, розвивати на уніфікованій основі електронні бібліотеки і забезпечити взаємодію між ними засобами телекомунікацій. Методично сучасні інформаційні технології в системі підвищення кваліфікації і безперервній освіті повинні пропрацювати з орієнтацією на конкретне застосування в навчально-тренувальному процесі, проведенні наукових досліджень, враховувати специфіку окремих видів спортивно-педагогічних дисциплін. Так, наприклад, частина технологій може підтримувати лекційні і практичні заняття – це електронні підручники і енциклопедії, навчальні і контролюючі програми, підготовлені на основі технологій мультимедіа, інша – пошук, обробку і представлення науково-методичної інформації на основі Інтернет-технологій, третя може бути орієнтована на створення web-сторінок, презентацій і т.д. Особливої значущості інформаційні технології набувають при виконанні самостійних завдань на домашньому комп'ютері, при організації дистанційного навчання, проведенні наукових досліджень.

3. Проблема створення інформсередовища фізкультурної освіти. Сьогодні дуже важливим є створення випереджаючого інформаційного середовища фізкультурної освіти, яке могло б дозволити вільно користуватися базами даних і знань, підготовлених в інститутах і факультетах фізичної культури, всім фахівцям незалежно від місця їх проживання. Сюди, перш за все, можна віднести бази даних щодо захищених дисертацій, нових підручників, збірників статей, міжвузівських наукових збірників і тез доповідей науково-практичних конференцій, перспективних програмних оболонок з розробки електронних підручників з різних спортивно-педагогічних дисциплін і оздоровчої роботи з населенням, захищених випускних кваліфікаційних робіт студентів, що підготовлені і використовуються в навчально-тренувальному процесі мультимедійних виданнях і т.д. Проте, як нам представляється, вирішення даного питання затримується через низьку технічну оснащеність фізкультурних вузів – бази сучасних інформаційних технологій.

4. *Проблема створення матеріально-технічної бази університетів і факультетів фізичної культури.* Дана проблема є основоположною і полягає в створенні і використанні в університетах і на факультетах фізичної культури сучасних комп'ютерних класів, поєднаних внутрішніми мережами і можливістю виходу у всевітню мережу Інтернет.

Останніми роками окремі сторони професійно-педагогічної підготовки студентів інститутів і факультетів фізичної культури відображено в роботах Л.П. Сущенко, О.В. Тимошенко, О.Ю. Ажиппо та ін.

Як показав аналіз цих робіт, незважаючи на певний внесок, зроблений авторами в структуру і зміст професійно-педагогічної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту, в них ми не знайшли можливостей використання ІКТ в навчальному процесі студентів факультетів фізичної культури.

Зміни в суспільстві, як в соціальному, так і в економічному плані призводять до необхідності відповідного коригування концепції вищої школи, перегляду ряду практичних положень, уточнення напрямів підготовки фахівців і їх кваліфікаційних характеристик, перегляду моделей і технологій підготовки висококваліфікованих фахівців. У зв'язку з цим багато фахівців у галузі фізичної культури і спорту звернулися до ідеї використання ІТ в професійно-педагогічній підготовці студентів, оскільки в ХХІ столітті діяльність людей все більшою мірою залежить від їх інформованості, здатності ефективно використовувати інформацію.

Для вільної орієнтації в інформаційних потоках сучасний фахівець будь-якого профілю повинен уміти одержувати, обробляти і використовувати інформацію за допомогою комп'ютерів, телекомунікацій і інших засобів інформаційних технологій. Потреба суспільства в кваліфікованих фахівцях, що володіють арсеналом засобів і методів інформації, перетворюється на провідний чинник освітньої політики. Цілісна реалізація цієї потреби неможлива без включення інформаційної компоненти в систему підготовки майбутнього фахівця. Це повністю відноситься і до фахівців з фізичної культури і спорту. Адже не секрет, що на сьогоднішній день більшість з них не підготовлена до роботи в умовах інформатизації як професійно, так і психологічно. Проте до теперішнього часу не розроблені науково-методичні основи створення і використання ІКТ в підготовці фахівців з фізичної культури і спорту, які вимагають внесення значних коректив у фізкультурну освіту, з тим, щоб фахівець в цій області мав чітке уявлення про те, де і з якою метою використовувати можливості персонального комп'ютера, які програмні продукти повинні це забезпечити, як працювати в умовах інформатизації суспільства.

За нашими дослідженнями незважаючи на певні труднощі, пов'язані з організаційними, матеріально-технічними, науково-методичними аспектами розробки і впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій у фізкультурну освіту, вони викликають все більший інтерес у фахівців у області фізичної культури і спорту. Тому що тут, як і в інших областях, назріла необхідність переходу від традиційних форм підготовки, направлених в першу чергу на накопичення певних знань, умінь і навичок, до використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, що дозволяють значно ефективніше здійснювати збір, обробку і передачу інформації, вести самостійну роботу і самоосвіту, якісно змінити зміст, методи і організаційні форми навчання, підготовки висококваліфікованих спортсменів і суддів, проведення фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням [1].

На нашу думку професійно-педагогічна підготовка студентів на факультетах фізичної культури повинна бути спрямована на досягнення двох основних цілей:

– перша як найпріоритетніша зараз і на найближчу перспективу – підготовка фахівців фізичної культури і спорту для професійної діяльності в умовах інформатизації суспільства;

– друга – підвищення рівня підготовленості фахівців фізичної культури і спорту за допомогою вдосконалення технології навчання на основі використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Перша мета повинна досягатися сучасним підходом до змісту фізкультурної освіти, який передбачає вивчення інформаційних технологій як засоби пред'явлення, обробки і засвоєння інформації. Знання даних технологій, уміле їх використання створюють реальні можливості для включення в підготовку фахівця принципово нового змісту, раніше недоступного для застосування в процесі навчання. Навички пошуку, відбору, оцінки інформації і її подальшого використання поступово починають розглядатися як базовий компонент загальної письменності. До недавнього часу, коли уміння використовувати інформаційні технології в професійній діяльності фахівців у галузі фізичної культури і спорту не було таким важливим чинником, інформаційна підготовка в інститутах і на факультетах фізичної культури зводилася до "прослуховування" невеликого, мало професійно-орієнтованого курсу типу "Інформатика", найчастіше без наявності матеріально-технічної бази, що вже не відповідає вимогам сьогоднішнього дня.

Цей період можна охарактеризувати як період дії державного освітнього стандарту вищої професійної освіти першого покоління, коли велися в більшості випадків ініціативні науково-дослідні роботи, створювалися експериментальні засоби навчання з використанням інформаційних технологій, узагальнювався досвід роботи в інших областях знань. На більшості факультетів і інститутів фізичної

культури, як і в багатьох вузах країни, велася серйозна робота із створення матеріально-технічної бази, відкривалися комп'ютерні класи, деякі факультети, особливо ті, які знаходилися в структурі класичних університетів, змогли скористатися плодами глобальної мережі Internet. У цих умовах з'явилася необхідність постановки питання про інформаційну підготовку майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Виходячи з цього ми вважаємо, що основними задачами інформаційної підготовки студентів факультетів фізичної культури повинні бути:

- узагальнення і поглиблення теоретичних знань про основні поняття і методи інформації як наукової дисципліни;
- вивчення і освоєння основ і способів представлення, зберігання, обробки і передачі інформації із застосуванням комп'ютерів;
- формування умінь і навичок роботи на персональному комп'ютері;
- вивчення і опанування методів і способів застосування сучасних інформаційних й комунікаційних технологій в професійній діяльності.

Зміст основних компонентів інформаційної підготовки, повинен бути побудованим так, щоб вони могли служити базою для формування основ інформаційної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. При цьому специфіка наочної області майбутньої професійної діяльності повинна знаходити своє віддзеркалення у вирішенні конкретних прикладних задач на лабораторних і практичних заняттях.

Забезпечення необхідного рівня інформаційної культури фахівця не може бути метою тільки однієї навчальної дисципліни, необхідне упровадження сучасних інформаційних технологій у всі спеціальні дисципліни профілюючих кафедр, що вимагає певного рівня професійної підготовки професорсько-викладацького складу, його знайомства з потенційними можливостями цих технологій, умінням використовувати ці можливості в своїй практичній і науковій діяльності. Цей момент є вельми актуальним і педагогічно значущим, оскільки студенти на ділі, тобто в процесі навчально-тренувальних занять, проведення наукової і науково-методичної роботи, повинні бачити і на собі випробувати переваги і можливості сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Тому питання про те, де і як використовувати ІТ в системі підготовки фахівців з фізичної культури і спорту, а також в їхній професійній діяльності набуває практичного значення, вимагає постійного аналізу і узагальнення [7].

Досягнення другої мети практично нерозривно пов'язане з першою. Принципове вирішення задачі підвищення рівня підготовки фахівців за допомогою вдосконалення технології навчання на основі використання ІТ криється не стільки у галузі технічних можливостей, скільки у відсутності науково-методичного забезпечення використання цих досягнень в конкретних наочних галузях

Підсумовуючи сказане вище, ми зазначаємо, що професійна діяльність фахівця у області фізичної культури і спорту пов'язана з можливостями використання сучасних ІТ в самих різних напрямках. В одних випадках це вимагає використання тільки стандартних програм, в інших – створення і використання спеціалізованих апаратно-програмних засобів, що певною мірою стримує широке їх упровадження в практику. Технології, що в більшості випадків розробляються і використовуються, носять приватний характер, крім того багато технологій було зроблено ще в 80-х роках ХХ століття на старих моделях комп'ютерів, що змушує сучасних дослідників практично починати все спочатку [4].

Звичайно, певний відбиток на стан використання ІТ у галузі фізичної культури і спорту накладає і сама специфіка професійної діяльності, яка вимагає хороших знань в багатьох областях: загальна і вікова фізіологія, анатомія, спортивна медицина, антропологія, теорія і методика фізичного виховання, психологія, математика, сучасні ІТ і ін., що врешті-решт відображається на невідповідності системи в цілому до активного упровадження ІТ.

Ми цілком переконані що впровадження нових інформаційних технологій навчання може вирішити найрізноманітніші задачі: повідомлення знань, контроль за ходом їх засвоєння, демонстрація ілюстративного матеріалу як в статичній, так і в динамічній; співставлення біомеханічних характеристик еталонної рухової дії з даними біомеханічних характеристик рухової дії, виконуваної спортсменом (учнем, студентом), і вказівок подальшого навчання залежно від проявлених розбіжностей з еталоном; зберігання інформації у вигляді банків даних з конспектами занять, документами планування, картотек рухливих ігор, списків літератури, навчальних і контролюючих програм, курсових і дипломних робіт, комплексів загальнорозвиваючих вправ; вести контроль, облік і аналіз динаміки фізичного розвитку дітей; допомогти в математично-статистичній обробці результатів досліджень; вести документацію і обробку результатів спортивних змагань; моделювати педагогічний процес і т.п.

Висновки та перспективи

На основі аналізу сучасного стану процесу навчання на базі передових інформаційних технологій зазначає, що два чинники – технологія і теорія навчання – діють часто без належного зв'язку між собою. Ми вважаємо важливим, щоб в навчальний процес входили не просто нові технічні засоби, а нові освітні технології, спрямовані на вирішення власне освітніх задач, а значить, глибоко осмислені з позицій

педагогічної науки теорії навчання, теорії і методики фізичного виховання і спортивного тренування, що підсилює необхідність проведення глибоких досліджень в цій галузі.

Перспективним у цьому плані вважаємо дослідження з обґрунтування концепції, моделі, педагогічних умов впровадження новітніх технологій у процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, а також формування інформаційного середовища у вищому навчальному закладі в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

Використані джерела

1. Гринченко І.Б. Сучасні проблеми використання інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія №15 "Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт" / Зб. наукових праць / За ред. Г.М. Арзютова. – К.: Вид-во НПУ імені Драгоманова, 2013. – Випуск 4(29). – С. 296-302.
2. Генсерук Г.Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Тернопіль, 2005.
3. Кравченко Л., Склярів Д. Удосконалення сучасної системи підготовки фахівців у вузах фізичної культури засобами комп'ютерних методів навчання і тестування // Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. – Львів: ЛДІФК, 2001. – Вип. 5. Т.1
4. Петров П.К., Дмитриев О.Б., Ахмедзянов Э.Р. Универсальная информационно-диагностическая система по спортивно-педагогическим дисциплинам на основе современных информационных технологий // Теория и практика физической культуры. – 2001. – № 6.
5. Самсонова А.В., Козлов И.М., Таймазов В.А. Использование информационных технологий в физической культуре и спорте // Теория и практика физической культуры – 1999. – № 9.
6. Суценко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. – К., 2003.
7. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: Дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / О.В.Тимошенко; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – К., 2009. – 587 с.
8. Тимошенко В.В., Богданов С.Н., Подашевский И.Я. и др. Основные направления применения вычислительной техники в физической культуре и спорте // Теория и практика физической культуры. – 1993. – № 1.

Grynchenko I.B.

TRAINING THE SPECIALISTS OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT TO PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF SOCIETY'S INFORMATIZATION

In the article we made an effort to outline the problems of use the information technologies (IT) in the system of training future specialists of physical culture, to analyze the modern structure of introduction and applications of IT facilities in the process of mastering the sport and pedagogical disciplines at the faculties of physical education and in the institutes of physical culture and to give recommendations to IT application.

Key words: *information technologies, physical education and sport, professional activity, principles of introduction.*

Стаття надійшла до редакції 20.09.2013 р.